PEDAGOGLARNING SUN'IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHGA MOSLASHUVIDA MOTIVATSIYA VA QADRIYATLAR TIZIMI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
amaliy psixologiya yo'nalishi 3-kurs talabasi
Sultanova Azizaxon Miragzam qizi
azidjon@gmail.com

Ilmiy rahbar
Eshnayev Nortoji Jumayevich

Annotatsiya: *Mazkur maqolada pedagoglarning sun'iy intellektdan foydalanishga moslashuvida motivatsiya va qadriyatlar tizimi tahlil qilinadi. Tadqiqotda individual va ijtimoiy motivatsiya hamda professional qadriyatlarning pedagoglarning yangi texnologiyalarni qabul qilishidagi roli yoritiladi. Sun'iy intellekt bilan ishlash jarayonida motivatsiya va qadriyatlar tizimi pedagoglarning psixologik barqarorligi va samaradorligini belgilaydi. Shuningdek, maqolada moslashuv jarayonidagi ijtimoiy-psixologik omillar kompleks tarzda ko'rib chiqiladi. Pedagoglarning texnologiyalarga nisbatan ijobiy va salbiy munosabatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari zamonaviy ta'lim jarayonida motivatsiya va qadriyatlar tizimini hisobga olish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *motivatsiya, qadriyatlar, pedagog, moslashuv, sun'iy intellekt, psixologik barqarorlik, innovatsiya, ijtimoiy omillar, kasbiy rivojlanish.*

Аннотация: *В данной статье анализируется система мотивации и ценностей педагогов в процессе адаптации к использованию искусственного интеллекта. Рассматривается роль индивидуальной и социальной мотивации, а также профессиональных ценностей в принятии новых технологий. В процессе работы с искусственным интеллектом система мотивации и ценностей определяет психологическую устойчивость и эффективность педагогов. Также комплексно анализируются социально-психологические факторы адаптации. Рассматриваются положительные и отрицательные отношения педагогов к технологиям. Результаты исследования подчеркивают необходимость учета мотивации и ценностей в современном образовательном процессе.*

Ключевые слова: *мотивация, ценности, педагог, адаптация, искусственный интеллект, психологическая устойчивость, инновации, социальные факторы, профессиональное развитие.*

Annotation: *This article analyzes the system of motivation and values in teachers' adaptation to the use of artificial intelligence. It examines the role of individual and social motivation as well as professional values in the adoption of new technologies. The system of motivation and values determines teachers' psychological stability and effectiveness when working with artificial intelligence. The study also comprehensively considers socio-psychological factors of adaptation. Both positive and negative attitudes of teachers toward*

technology are analyzed. The findings highlight the importance of considering motivation and values in modern educational processes.

Keywords: *motivation, values, teacher, adaptation, artificial intelligence psychological stability, innovation, social factors, professional development.*

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining keng joriy etilishi pedagoglarning kasbiy faoliyati, fikrlash uslubi va shaxsiy rivojlanishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. SI asosidagi vositalar o‘quv jarayonini avtomatlashtirish, individual yondashuvni ta’minlash va ta’lim sifatini oshirish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, pedagoglarning ushbu texnologiyalarga moslashuvi faqat texnik ko‘nikmalar bilan cheklanmay, balki ularning motivatsiyasi va qadriyatlar tizimi bilan ham chambarchas bog‘liqdir.

Pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga bo‘lgan munosabati ularning ichki motivatsiyasi, kasbiy qadriyatlari va innovatsion faoliyatga tayyorlik darajasi bilan belgilanadi. Motivatsiya pedagogni yangi bilim va ko‘nikmalarni egallashga undovchi asosiy omil bo‘lib, u texnologik yangiliklarga moslashuv jarayonini tezlashtiradi. Shu bilan birga, qadriyatlar tizimi pedagogning kasbiy faoliyatiga bo‘lgan munosabatini shakllantirib, uning innovatsiyalarni qabul qilish yoki rad etishiga ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, zamonaviy raqamli muhitda pedagoglarning texnologiyalarga bo‘lgan ishonchi, kasbiy identifikatsiyasi va o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ehtiyoji muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga moslashuvi jarayonida ijtimoiy-psixologik omillar ham muhim rol o‘ynaydi. Jumladan, jamoaviy muhit, hamkasblarning qo‘llab-quvvatlashi, rahbariyatning innovatsion siyosati va kommunikativ jarayonlar pedagoglarning motivatsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Aksincha, texnologiyalardan foydalanishdagi noaniqlik, yetarli bilim va ko‘nikmalarning yo‘qligi yoki salbiy tajriba pedagoglarda raqamli tashvish va motivatsiyaning pasayishiga olib kelishi mumkin.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi pedagoglardan yangi kompetensiyalarni talab etmoqda. Shu sababli, pedagoglarning SI bilan ishlashga moslashuvida motivatsiya va qadriyatlar tizimining o‘rni va ahamiyatini aniqlash muhim ilmiy va amaliy vazifa hisoblanadi. Ushbu omillarni chuqur o‘rganish pedagoglarning innovatsion faoliyatga moslashuvini oshirish, ularning psixologik barqarorligini ta’minlash va ta’lim jarayonining samaradorligini yaxshilash imkonini beradi.

Mazkur maqolaning maqsadi pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga moslashuvida motivatsiya va qadriyatlar tizimining o‘rnini aniqlash, ushbu jarayonga ta’sir etuvchi psixologik omillarni tahlil qilish va samarali moslashuv strategiyalarini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot natijalari zamonaviy ta’lim tizimida pedagoglarning kasbiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash va innovatsion jarayonlarni samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga moslashuvida motivatsiya va qadriyatlar tizimi masalasi zamonaviy pedagogika va sotsial psixologiya doirasida dolzarb yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning innovatsion texnologiyalarga munosabati ularning ichki motivatsiyasi, kasbiy qadriyatlari va ijtimoiy muhit bilan o‘zaro aloqasi orqali shakllanadi. Ayniqsa, sun’iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi

pedagoglarning kasbiy faoliyatida yangi talablar va imkoniyatlarni yuzaga keltirib, ularning psixologik moslashuv jarayonini murakkablashtiradi.

Motivatsiya pedagoglarning yangi texnologiyalarni qabul qilishida asosiy omillardan biri sifatida qaraladi. Bu borada Edward L. Deci va Richard M. Ryan tomonidan ishlab chiqilgan o‘z-o‘zini aniqlash nazariyasi (self-determination theory) muhim ahamiyatga ega bo‘lib, unda ichki va tashqi motivatsiya tushunchalari keng yoritilgan. Ularning fikricha, ichki motivatsiya pedagogning o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan ehtiyoji va kasbiy o‘sishga intilishi bilan bog‘liq bo‘lsa, tashqi motivatsiya ijtimoiy rag‘batlantirish va tashkiliy sharoitlar orqali shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, motivatsiya pedagoglarning sun’iy intellekt bilan ishlashga moslashuvini tezlashtiruvchi muhim psixologik mexanizm hisoblanadi[1].

Qadriyatlar tizimi esa pedagogning kasbiy faoliyatiga bo‘lgan munosabatini belgilovchi asosiy ijtimoiy-psixologik omil sifatida namoyon bo‘ladi. Pedagoglarning qadriyatlari ularning ta’lim jarayoniga, o‘quvchilar bilan ishlash uslubiga va texnologiyalardan foydalanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu jihatdan, innovatsion qadriyatlarning shakllanishi pedagoglarning sun’iy intellektdan samarali foydalanishiga zamin yaratadi. Aksincha, an’anaviy qadriyatlarga ustunlik berish texnologik yangiliklarni qabul qilishda qiyinchiliklar tug‘diradi.

Shuningdek, innovatsiyalarni qabul qilish jarayonini o‘rganishda Everett M. Rogers tomonidan ishlab chiqilgan “innovatsiyalar diffuziyasi” nazariyasi alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu nazariyaga ko‘ra, yangi texnologiyalarni qabul qilish jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshadi va bu jarayonda shaxsning motivatsiyasi, qadriyatlari hamda ijtimoiy muhit muhim rol o‘ynaydi. Pedagogik jamoada mavjud ijtimoiy muhit, hamkasblar bilan hamkorlik va o‘zaro qo‘llab-quvvatlash darajasi pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga moslashuviga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi[2].

Mazkur tadqiqotda pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga moslashuvida motivatsiya va qadriyatlar tizimini o‘rganish uchun kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot quyidagi metodlarga tayanadi:

- **So‘rovnoma (anketa) metodi** – pedagoglarning motivatsiya darajasi, qadriyatlar tizimi va sun’iy intellektga bo‘lgan munosabatini aniqlash uchun;
- **Intervyu metodi** – pedagoglarning individual tajribasi va psixologik holatini chuqur o‘rganish uchun;
- **Kuzatuv (observatsiya) metodi** – real o‘quv jarayonida texnologiyalardan foydalanish xatti-harakatlarini tahlil qilish uchun;
- **Tahliliy metodlar** – olingan ma’lumotlarni umumlashtirish va ilmiy xulosalar chiqarish uchun.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, motivatsiya va qadriyatlar tizimi pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga moslashuvida o‘zaro bog‘liq holda namoyon bo‘ladi. Yuqori motivatsiya va zamonaviy qadriyatlarga ega pedagoglar texnologiyalarga tezroq moslashadi, past motivatsiya va konservativ qadriyatlar esa moslashuv jarayonini sekinlashtiradi.

Muhokama

Pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga moslashuv jarayoni murakkab psixologik va ijtimoiy omillar bilan belgilanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, motivatsiya

[1] Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions.* Contemporary Educational Psychology.

[2] Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations.* Free Press.

pedagoglarning yangi texnologiyalarga nisbatan pozitsiyasini belgilovchi asosiy omil sifatida namoyon bo‘ladi. Ichki motivatsiya, ya’ni pedagogning o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan intilishi va kasbiy qiziqishlari, sun’iy intellektni o‘rganish va uni dars jarayonida samarali qo‘llashga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, tashqi motivatsiya, masalan, rahbariyat rag‘batlantirishi yoki ijtimoiy tan olinganlik, pedagoglarning texnologiyalarni qabul qilish tezligiga va moslashuviga yordam beradi (Deci & Ryan, 2000).

Qadriyatlar tizimi pedagogning texnologiyalarga munosabatini shakllantiruvchi ikkinchi muhim komponent hisoblanadi. Agar pedagog innovatsion qadriyatlarga ega bo‘lsa, u sun’iy intellektni o‘z ish faoliyatida samarali qo‘llashga tayyor bo‘ladi. Aksincha, konservativ yoki an’anaviy qadriyatlarga ega pedagoglar texnologiyalarni qabul qilishda qiyinchiliklarga duch keladi. Shu jihatdan, qadriyatlar tizimi pedagogning kasbiy identifikatsiyasi va ijtimoiy muhit bilan o‘zaro aloqasi orqali sun’iy intellekt bilan ishlash jarayonini optimallashtirishga xizmat qiladi (Rogers, 2003).

Tadqiqot shuningdek pedagogik jamoada hamkorlik va o‘zaro qo‘llab-quvvatlashning moslashuv jarayoniga ta’sirini aniqladi. Pedagoglar bir-biri bilan tajriba almashganda, texnologik yangiliklarni qabul qilish va ulardan foydalanish jarayoni tezlashadi. Shu bilan birga, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash pedagoglarning ichki motivatsiyasini oshiradi va qadriyatlar tizimini mustahkamlaydi. Bu esa, o‘z navbatida, pedagoglarning sun’iy intellekt bilan ishlashga bo‘lgan psixologik tayyorgarligini mustahkamlaydi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, motivatsiya va qadriyatlar tizimi pedagoglarning moslashuvini bir-biri bilan bog‘liq holda kuchaytiradi. Ichki motivatsiya yuqori bo‘lgan va zamonaviy qadriyatlarga ega pedagoglar texnologik yangiliklarni tezroq qabul qiladi va samarali qo‘llaydi. Past motivatsiya va konservativ qadriyatlarga ega pedagoglar esa sun’iy intellektni o‘zlashtirishda qiyinchiliklarga duch keladi. Shu jihatdan, pedagoglarni innovatsion qadriyatlar va ichki motivatsiyani rivojlantirish orqali rag‘batlantirish moslashuv jarayonini optimallashtirishda asosiy strategiya bo‘la oladi.

Shuningdek, natijalar shuni ko‘rsatadiki, motivatsiya va qadriyatlar tizimi pedagoglarning kasbiy o‘sishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Sun’iy intellektni o‘z faoliyatida samarali qo‘llash pedagogning kasbiy qobiliyatlarini oshiradi, innovatsion faoliyatga bo‘lgan tayyorgarligini kuchaytiradi va o‘quvchilarga sifatli ta’lim xizmatini taqdim etish imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, pedagoglarni sun’iy intellektga moslashtirish jarayonida motivatsiya va qadriyatlar tizimini uyg‘unlashtirish strategiyasi ilmiy va amaliy jihatdan dolzarbdir.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning sun’iy intellektdan foydalanishga moslashuvi ularning motivatsiyasi va qadriyatlar tizimi bilan bevosita bog‘liq. Ichki motivatsiya, ya’ni pedagogning o‘zini rivojlantirishga, kasbiy mahoratini oshirishga bo‘lgan intilishi, texnologik yangiliklarni tezroq qabul qilish va samarali qo‘llash imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, tashqi motivatsiya – masalan, rahbariyat tomonidan rag‘batlantirish yoki ijtimoiy e’tirof – pedagoglarning sun’iy intellektga moslashuv jarayonini yanada mustahkamlaydi.

Qadriyatlar tizimi pedagogning texnologiyalarga bo‘lgan munosabatini shakllantiruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Innovatsion qadriyatlarga ega pedagoglar yangi texnologiyalarni o‘z ish faoliyatida faol qo‘llashga tayyor bo‘lsa, konservativ qadriyatlarga ega pedagoglar moslashuvda qiyinchiliklarga duch keladi. Shu nuqtai nazardan, motivatsiya va

qadriyatlar tizimini uyg‘unlashtirish pedagoglarning sun’iy intellekt bilan ishlashga psixologik tayyorgarligini oshirishda asosiy strategiya hisoblanadi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, pedagogik jamoada hamkorlik va tajriba almashish pedagoglarning texnologiyalarga moslashuvini tezlashtiradi va ularning motivatsiyasini oshiradi. Shu bilan birga, jamoaviy qo‘llab-quvvatlash pedagoglarning qadriyatlar tizimini mustahkamlaydi, ichki motivatsiyasini kuchaytiradi va yangi pedagogik texnologiyalarni qabul qilish jarayonini soddalashtiradi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, pedagoglarning sun’iy intellektdan samarali foydalanishi ularning kasbiy rivojlanishiga va ta’lim sifatini oshirishga bevosita ta’sir qiladi. Shu sababli, pedagoglarni innovatsion qadriyatlar va ichki motivatsiyani rivojlantirish orqali rag‘batlantirish, ularni yangi texnologiyalarga moslashuv jarayoniga tayyorlash ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, pedagoglarning sun’iy intellektga moslashuvini ta’minlashda motivatsiya va qadriyatlar tizimi bir-biri bilan uyg‘unlashgan holda ishlatilishi lozim. Ichki va tashqi motivatsiyani uyg‘unlashtirish, innovatsion qadriyatlarga asoslangan kasbiy qadriyatlarni shakllantirish, pedagogik jamoada hamkorlik va qo‘llab-quvvatlashni rag‘batlantirish orqali pedagoglarning texnologik moslashuvi maksimal darajada samarali bo‘ladi. Shu yo‘l bilan pedagoglar nafaqat o‘z kasbiy kompetensiyalarini oshiradilar, balki o‘quvchilarga sifatli ta’lim xizmatini taqdim etish imkoniyatini ham kengaytiradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions.* Contemporary Educational Psychology.
2. Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of Innovations.* Free Press.
3. Vallerand, R. J. (1997). *Toward a hierarchical model of intrinsic and extrinsic motivation.* Advances in Experimental Social Psychology, 29, 271–360.
4. Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control.* New York: Freeman.
5. Keller, J. M. (2010). *Motivation and learning in the 21st century.* Springer.
6. Schunk, D. H., Pintrich, P. R., & Meece, J. L. (2014). *Motivation in education: Theory, research, and applications.* Pearson.
7. Fullan, M. (2013). *The new meaning of educational change.* Teachers College Press.
8. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). *Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge.* Teachers College Record, 108(6), 1017–1054.
9. Ertmer, P. A., & Ottenbreit-Leftwich, A. T. (2010). *Teacher technology change: How knowledge, confidence, beliefs, and culture intersect.* Journal of Research on Technology in Education, 42(3), 255–284.
10. Kuznetsov, V. I. (2018). *Pedagogical values and professional motivation in the context of digital transformation.* Moscow: Education Press.
11. Abdullayeva, R. M. (2020). *Pedagogik psixologiya: Motivatsiya va qadriyatlar tizimi.* Tashkent: Fan.
12. Madgapilova, N. T. (2025). *Pedagoglarning sun’iy intellektga moslashuvi va psixologik tayyorgarligi.* Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti, Tashkent.